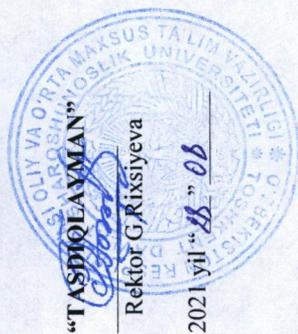

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

ILMIY TADQIQOT METODOLOGIYASI

FANING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 200 000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi: 220 000 – Gumanitar fanlar
Mutaxassislik: 70220502 – Sharq falsafasi va madaniyati

TOSHKENT – 2021

Smud

2

Smud

11

yuksaltirish-ularning-b-sh-va-19-03-2019

15. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch. –T.:Ma'naviyat, 2008.

16. Karimov I.A. O'rtta asrlar Sharq allomalari va mutafakkirlarining tarixiy merosi, uning zamonaviy sivilizatsiya rivojidagi roli va ahamiyati. – T.: O'zbekiston, 2014.

17. Pulatova D., Fayzixo'jayeva D. Mantiq. –T.:TDSHU, 2013.

18. Шилиунова О.Д. История и методология науки. Учебное пособие. СПб.: Изд.ПУ, 2016.

Axborot manbalari

19. www.lex.uz.

20. www.gov.uz.

21. www.library.ziyounet.uz.

22. www.faylasuf.uz.

23. http://booksss.ru/filosofiya/Slovar_Filosof.rar

24. <http://www.philosophy.ru> Библиотека Института философии.

25. <https://www.yandex.ru/search/?lr=Кузьменко Г.Н., Оттоцкий Г.П. Философия и методология науки. Учебное пособие. – М.:ИОРФЙТ. 2016.>

7. O'quv dasturi "Sharq falsafasi va madaniyati" kafedrasida ishlab chiqilgan va 20 21 - yil "24" 08 dagi "1"-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

O'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 20 21 - yil "24" 08 dagi "1"-sonli bayoni bilan tasdiqlangan

8. **Fan/modul uchun mas'ul:**
D.A.Pulatova - TDSHU, «Sharq falsafasi va madaniyati» kafedrasini mudiri, falsafa fanlari nomzodi, professor.

9. **Taqrizchilar:**
Ramatov J.S.– TTYMU «Ijtimoiy-gumanitar fanlar» kafedrasining mudiri, falsafa fanlari doktori, professor;
Izzetova E.M. – TDSHU, "Sharq falsafasi va madaniyati" kafedrasini dotsenti, falsafa fanlari doktori.

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar
TTM104	2021-2022	1	4
Fan/modul turi	Ta'lim tili	Auditoriya	Haftadagi dars soatlari
Majburiy	O'zbek	mashg'ulotlari (soat)	4
1.	Fanning nomi	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Ilmiy tadqiqot metodologiyasi	60	60
2.	I. Fanning mazmuni		
	<p>Fanni o'qitishdan maqsad – magistrantlarga ilmiy tadqiqotni tashkil etish, uning maqsadi va vazifalari, usullarini to'g'ri tanlash; falsafiy metodologiyaning mazmuni va mohiyati bo'yicha nazariy bilimlarni o'rgatish va amaliyotda tatbiq etish konikmalarini shakllantirishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi – ilmiy tadqiqot ishini tayyorlash jarayonida muammoni to'g'ri qo'yish, uning yechimini topish maqsadida ilmiy bilish shakllari va usullarini aniqlashning; falsafiy matn bilan ishlashda germinenvtik va komparativistik metodlardan foydalanishning, shuningdek olimning ijtimoiy va kasbiy mas'uliyatining ahamiyatini ochib berishga qaratilgan.</p>		
	<p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. Fan bilishning maxsus shakli</p> <p>Fan ob'ektiv bilimlar tizimi sifatida. Ob'ektivlik ilmiy bilim ideali va uning asosiy mezon. Fan rivojining qonuniyatlari. Ilmiy faoliyatning o'ziga xosligi. Fandagi izchillik, ishonchlilik, asoslilik, isbotlilik. Sababiyat va qonuniylik fanning barcha jabhalarida hukm suruvchi fundamental konstanta.</p> <p>Ilmiy tadqiqotlar tasnifi. Fundamental va amaliy tadqiqotlar. Innovasion tadqiqotlar. Fan va ishlab chikarishning aloqadorligi, voristiylik va novatorlik.</p>		
	<p>2-mavzu. Ilmiy bilim va bilish faoliyati ijtimoiy-tarixiy hodisa va madaniyat elementi sifatida</p> <p>Bilimning ijtimoiy-madaniy shart-sharoitlarga bog'liqligi. Ilimdagi qadriyatlar ilmiy bilimlar ijtimoiy-madaniy shart-sharoitining namoyon bo'lishi sifatida. Ilmiy bilishda qadriyatlar va tanlov masalasi.</p> <p>Fanlarning tasnifi. Ijtimoiy, texnikaviy, tabiiy, fundamental, amaliy,</p>		

nazariy va eksperimental fanlarning o'zaro aloqasi va farqi.

3-mavzu. Fanni rivojlantirish omillari va modellari

Ilm-fanni rivojlantirishning asosiy omillari. Ilmiy tadqiqotda innovatsiya va novatsiyalar, kashfiyot va ixtirolar. Fan tarixida evolyutsiya va inqiloblar. Tabiiy va ijtimoiy-gumanitar fanlardagi ilmiy inqiloblarning xususiyatlari.

Fanda paradigmalarning o'zgarishi. K.Popper, T.Kun, I.Lakatos, P. Feyerverbendning fan rivojlanishi modellari.

4-mavzu. Kognitiv faoliyatning tuzilishi, uning ilmiy bilimdagagi xususiyatlari. Ilmiy bilim shakllari

Reprezentatsiya ilmiy bilimda kognitiv operatsiya sifatida. Tasniflash bilim faoliyati umumiy tartibi sifatida. Talqin qilish - ilmiy usuli va bilimlarning asosiy xususiyati. Kompensiya (kelishuv) - bilim va mulqotning universal tartibi, uning ilmiy bilimdagagi roli.

Ilmiy bilim shakllari: kategoriya, qonun, g'oya, muammo dalil, gipoteza (faraz), ilmiy nazariya.

5-mavzu. Ilmiy tadqiqotning boshlanishi. Ilmiy muammo va dalil

Muammo ilmiy bilim shakli sifatida. Muammoli vaziyatning xususiyatlari. K. Popper muammoning o'tmi va roli haqida. Muammolar va muammoli vaziyatning umumimethodologik va ijtimoiy-madaniy asoslari. Gumanitar bilimlarda muammolarni shakllantirishning xususiyatlari. Bilimni muammolash-tirish va savol-javob protseduralari.

6-mavzu. Ilmiy tadqiqotda gipoteza (faraz), nazariya, prognoz va intuisiya

Ilmiy faraz tushunchasi. Ilmiy faraz shartlari. Gipotezani tasdiqlash yoki inkor etishda dalillarning o'tmi. Ilmiy tadqiqotda nazariyaning o'tmi. Ilmiy nazariya tushunchasi va tuzilmasi. Ilmiy nazariyaning asosiy vazifalari. Ilmiy nazariyani shakllantirishda induktiv, deduktiv va deduktiv-giprotetik bilish usullarining ahamiyati. Ilmiy nazariyani shakllantirishning asosiy mezonlari.

Ilmiy bashorat va prognoz. Ilmiy tadqiqotda rasionallik va irasionallikning namoyon bo'lishi. Intuisiya va uning ilmiy faoliyatda tutgan o'tmi.

- individual loyihalar;
- jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.

5. VII. Kreditlarni olish uchun talablar:
Joriy, otaliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha uozma ishini topshirish.

Asosiy adabiyotlar

1. Shettilamedova N. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi. Darslik. –T.: Universitet, 2015.
2. Илмий тадқиқот методологияси. Ўқув кўлагма. –Т.: ЖИДУ, 2014.
3. Кузьменко Г.Н., Оттоцкий Г.П. Философия и методология науки. Учебное пособие. – М.: ЮРФЙТ. 2016.
4. Беспалов А.М., Никитина И.В., Прудников М.М. Философия и методология науки. Электронное учебное пособие. Бийск: АГПТУ им. В.М. Шукшина, 2018.(электронная книга).

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Mirziyoyev Sh.M. Etkin va farqovon, demokratik O'zbekiston davlatini birlashtirishda vafqo ekanligi. –T.: O'zbekiston, 2016.
6. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoiti va xalq farqovonligining garovi. –T.: O'zbekiston, 2017.
7. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. –T.: 2017.
8. Mirziyoyev Sh.M. Vuuyuk kelajadimizni marq va oljangan xalqimiz bilan qutalmiz. –T.: O'zbekiston, 2017.
9. Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. –T.: O'zbekiston, 2018.
10. Мирзиёев Ш.М. Няйти улут халқининг ниши ҳам улут, хаяти ёрут ва келажати фаровон бўлади. –Т.: Ўзбекистон, 2019.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. www.press-service.uz/uz/lists/view/1371
12. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishlari bo'yicha harakatlar strategiyasi// <https://www.lex.uz>
13. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasini huzurida O'zbekistondagi Islom madaniyati markazini tashkil etish shoga-tadbiqlari to'g'risida// www.press-service.uz/uz/lists/view/688
14. Yoshlar ta'naviyatini yukсалtirish, ularning bo'sh vaqitini mazmunli tashkil etish bo'yicha muhim vazifalar belgilab berildi (Besh tashabbus)// <http://www.uza.uz/oz/politics/prezident-yeshlar-mahaviyatini->

	<p>6. Dalil - ilmiy tadqiqotning boshlanishi.</p> <p>7. Ilmiy muammo va muammoli vaziyat.</p> <p>8. Ilmiy tadqiqotda dalil, gipoteza (faraz), prognoz va intuitsiya.</p> <p>9. Ilmiy tadqiqotda nazariyaning o'rni.</p> <p>10. Ilmiy bilim darajalari, usullari va tamoyillari.</p> <p>11. Zamonaviy fan metodologiyasida tizimli yondashuv.</p> <p>12. Ijtimoiy-gumanitar bilimlarning xususiyatlari.</p> <p>13. Falsafat bilim turi sifatida. Falsafiy fikr yuritish usullari.</p> <p>14. Falsafiy matnning kontseptsiyasi va o'ziga xosligi.</p> <p>15. Falsafiy matnni talqin qilish.</p> <p>16. Germenevtik g'oyalarni rivojlantirish tarixi.</p> <p>17. Falsafiy germenevtikaning shakllanishi.</p> <p>18. Ilmiy tadqiqotni tashkil etish.</p> <p>19. Olimning professional va ijtimoiy mas'uliyati.</p> <p>20. Hozirgi davrda fan va ta'lim sohasidagi korrupsiyaga qarshi kurashning usul va vositalari.</p> <p>Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.</p>
<p>3.</p>	<p>V. Ta'lim natijalari (Kasbiy kompetensiyalari)</p> <p>Magistrant bilishi kerak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • metodologiya, ilmiy tadqiqot metodologiyasi tushunchalari, ilmiy faoliyatning o'ziga xosligi, fan rivojining qonuniyatlari, ilmiy tadqiqotlarning tasnifi, ilmi-fanni rivojlantirishning asosiy omillari, olimning professional va ijtimoiy mas'uliyati <i>haqida tasavvurga ega bo'lishi</i>; • kognitiv faoliyatning tuzilishi, uning ilmiy bilimdagi xususiyatlarini, ilmiy bilim shakllari, darajalari, usullari va tamoyillarini, ijtimoiy-gumanitar bilimlarning xususiyatlarini, falsafiy fikr yuritish usullarini <i>bilishi va ulardan foydalana olishi ko'nikmalariga ega bo'lishi</i>; • Sharq falsafasi va madaniyati mutaxassisligi bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni tashkil etishda muammoning dolzarbligini aniqlash, muammoni shakllantirish, uning yechimini topish maqsadida ilmiy bilish shakllari va usullarini aniqlash; falsafiy matn bilan ishlash <i>matakalariga ega bo'lishi kerak</i>.
<p>4.</p>	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish;

7-8-mavzu. Ilmiy bilim darajalari, usullari va tamoyillari

Metodologiya, ilmiy tadqiqot metodologiyasi tushunchalari. Ilmiy bilimning empirik va nazariy darajalari. Empirik darajadagi bilim shakllari va usullari. Empirik darajaning bilish usullari va shakllari: ob'ektni ajratish va o'rganish, bilimlarni qayta ishlash va tizimlashtirish.

Nazariy darajadagi bilim usullari va shakllari. Ideallashtirish ob'ektni qurish va tadqiq qilish usullari. Ilmiy bilimning asosiy tamoyillari.

9-mavzu. Ijtimoiy-gumanitar bilimlarning xususiyatlari

Gumanitar bilimlar muammo sifatida. Tabiatshunoslik va ijtimoiy fanlarning umumiy va o'ziga xos tomonlari. Matnning falsafiy va uslubiy tahlili gumanitar bilimning o'ziga xosligini asosi sifatida. Gumanitar bilimda makon, vaqt, xronotop. «Ma'no» tushunchasining talqini. Matn ma'nosining asosiy jihatlari. Yozma va og'zaki matn ma'nosini tushunishning ilmiy faoliyatdagi ahamiyati. Matnning yashirin ma'nosini tushunishning ilmiy tadqiqot uchun zarurati. Falsafiy matn va boshqa matn turlari (badiiy, diniy, ilmiy) o'rtasidagi farq. Falsafiy matn mavzusi. Falsafiy matnni aniqlash.

10-mavzu. Falsafiy germenevtika

Germenevtik g'oyalarning rivojlantirish tarixi. V.Diltey va falsafiy germenevtikaning boshlanishi. E. Gusserl, M. Heidegger, H-G.Gadamer germenevtikasi. Y. Habermas va K. O. Apelning X. G. Gadamer bilan baxs-munozarasi. P. Rikerning metodolgik sintezi.

Ilmiy tadqiqotda tushunish va tushuntirishning ahamiyati. Tushunish turlari, tiplari va darajalari. Tushunishning davriylik va germenevtik doira tamoyili. Simvol tushunchasi va unda ma'nomi ifodalash. Simvollarning shakllari. Dialog og'zaki matnni tushunish vositasi. Til tushunish vositasi. Fan tili va uni tushunishga oqilona yondashuv. Tushuntirishning deduktiv-nomologik, teleologik, intensional va oqilona turlari. Tushuntirish va tushunishning o'zaro nisbati.

11-mavzu. Tizimli yondashuv va sinergetika - fan metodologiyasining yangi paradigmatlari

Zamonaviy fan metodologiyasida tizimli yondashuv. Tizim va tizimlilik, tizimli uslub tushunchalari. Ilmiy tadqiqotda tizimli yondashuvning ahamiyati. Tizim yondashuvda farazni isbotlash yoki rad etish.

Sinergetika yangi paradigma sifatida: o'z-o'zini tashkil qilish, ochiq tizimlar, chiziqlilik. Olamni ilmiy bilishda dialektik yondoshuvning ahamiyati.

12-mavzu. Ilmiy tadqiqotda axborot va axborot texnologiyalaridan foydalanishning muhim jihatlari

Axborot, bilim, ma'lumot tushunchalarining tahlili. Bilimning informativligi mummosi. Jitimoiy va ilmiy axborot. Ilmiy axborot - jitimoiy axborotning bilish faoliyatida foydalaniladigan alohida turi.

Axborot kompyuter texnologiyalari va yangicha fikrlash hamda bilish faoliyatining shakllantirish. Axborot texnologiyasini o'zlashtirishning ilmiy tadqiqot faoliyatiga ijobiy ta'siri. Axborotlashgan jamiyada mehnat mazmunining o'zgarishi.

13-mavzu. Olimning professional va jitimoiy mas'uliyati

Fan olimlar tomonidan amalga oshiriluvchi faoliyat turi sifatida. Ichki va tashqi determinatsiya. Erkinlik va jitimoiy nazorat. Neytralizm va jitimoiy mas'uliyat. Hozirgi zamon olimining portreti. Ilmiy ishda plogiat va uning salbiy oqibatlari.

«Ilm odamlari». Olimlarning uchrashuvlari va mulqotini ta'minlash shakllari. Intellektual elita va superintellektual elita nazariyasi. Jitimoiy mas'uliyat tushunchasi va uning zaruriyati. Olimning jitimoiy mas'uliyati insoniyatning tur sifatida saqlab qolishning bosh omili.

14-mavzu. Ilmiy tadqiqotni tashkil etish

Sharq falsafasi va madaniyati mutaxassisligi bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni tashkil etish bosqichlari. Ilmiy tadqiqotga qo'yiladigan talablar. Muammoning dolzarbligini aniqlash. Muammoni shakllantirish. Tadqiqot mavzusining ob'ekti va predmeti.

Aadbiyotlar va manbalar bilan ishlash. Bibliografiya tushunchasi. Elektron kutubxona va undan ilmiy tadqiqotni tashkil etishda foydalanish. Falsafiy man bilan ishlashda germenevitik va komparativistik metodlardan foydalanishning ahamiyati.

Ilmiy tadqiqotni rasmiylashtirish va unga qo'yiladigan talablar.

III. Amaliy mashg'ulotlari buyicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Fan bilishning maxsus shakli.
2. Fan bilishning maxsus shakli.
3. Ilmiy bilim va bilish faoliyati jitimoiy-tarixiy hodisa va madaniyat elementi sifatida.
4. Fanni rivojlantirish omillari va modellari.
5. Kognitiv faoliyatning tuzilishi, uning ilmiy bilimdagi xususiyatlari. Ilmiy bilim shakllari.
6. Ilmiy tadqiqotning boshlanishi. Ilmiy muammo va dalil.
7. Ilmiy tadqiqotda gipoteza (faraz), nazariya, prognoz va intuisiya
8. Ilmiy bilimning empirik darajasi va usullari.
9. Ilmiy bilimning nazariy darajasi va usullari.
10. Jitimoiy-gumanitar bilimlarning xususiyatlari.
11. Falsafiy germenevika.
12. Tizimli yondashuv va sinergetika-fan metodologiyasining yangi paradigmalari.
13. Ilmiy tadqiqotda axborot va axborot texnologiyalaridan foydalanishning masalalari.
14. Olimning professional va jitimoiy mas'uliyati.
15. Ilmiy tadqiqotni tashkil etish.
16. Ilmiy tadqiqotni tashkil etish.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Fan rivojining qonuniyatlari.
2. Ilmiy bilishda vorisiylik va novatorlik.
3. Fanni rivojlantirish omillari va modellari.
4. Tabiiy va jitimoiy-gumanitar fanlardagi ilmiy inqiloblarning xususiyatlari.
5. Ilmiy bilim shakllari.